

**Права особи, яку визнано особою
без громадянства в Україні та особи,
яка звернулась про визнання особою
без громадянства**

Зміст

I. Визначення особи без громадянства. Процедура визнання особою без громадянства	3
II. Доступ до медичних та соціальних послуг для особи, яка звернулась про визнання ОБГ	7
Екстрена медична допомога, інші види медичної допомоги	7
Доступ до первинної медичної допомоги (ПМД) у випадку підозри на COVID-19	9
Доступ до безоплатної освіти під час процедури	10
Можливість працевлаштування	11
III. Доступ до медичних та соціальних послуг для осіб, яких визнано ОБГ в Україні	13
Можливість обрати сімейного лікаря/педіатра та доступ до безоплатних медичних послуг	13
Можливість працевлаштування після визнання ОБГ	14
Освіта осіб, визнаних ОБГ в Україні	15
Соціальний захист осіб, визнаних ОБГ в Україні	16
IV. Рекомендації із вдосконалення законодавства	24

Незабаром в Україні з'явиться нова категорія осіб — люди, визнані особами без громадянства. Більшість державних послуг в Україні орієнтовані на громадян України та тих іноземців і осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні. Водночас процедура визнання особою без громадянства може бути складною і тривалою, а правовий статус людини, яку визнано особою без громадянства, має ряд особливостей.

Це дослідження реалізується БФ «Право на захист» за підтримки European Network on Statelessness. **Мета даного дослідження** — виявити спроможність чинного законодавства забезпечити права осіб, визнаних особами без громадянства в Україні, та осіб, які звернулись про визнання особою без громадянства, а також сформулювати пропозиції щодо вдосконалення окремих законодавчих актів. Мова йде про соціальний захист для даних категорій осіб, можливість та умови працевлаштування, отримання освіти, безкоштовного отримання медичної допомоги.

Дослідження здійснене шляхом аналізу існуючої законодавчої бази; збору та аналізу публічної інформації від органів влади; аналізу наявних аналітичних матеріалів та звітів громадських організацій щодо доступу окремих категорій осіб до соціального захисту, медичних та інших послуг; аналізу зарубіжного досвіду в питанні забезпечення прав осіб без громадянства під час процедури та після визнання особою без громадянства.

I. Визначення особи без громадянства. Процедура визнання особою без громадянства

16 червня 2020 року був прийнятий Закон України [«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визнання особою без громадянства»](#), яким визначається процедура визнання особою без громадянства. Закон набрав чинності 18 липня 2020 року, нова процедура ж мала бути введена 18 жовтня 2020 року, проте необхідні для імплементації Закону документи були затверджені постановою Кабінету Міністрів України [«Деякі питання визнання особою без громадянства»](#) №317 тільки 24 березня 2021 року. Постанова набула чинності 16 квітня, а прийом заяв про визнання особою без громадянства розпочався у травні 2021 року.

Визначення особи без громадянства міститься в Законі України [«Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»](#). Цим же Законом визначений правовий статус осіб, які подали заяву про визнання особою без громадянства в Україні та щодо яких прийнято рішення про визнання особою без громадянство.

Особа без громадянства (далі — ОБГ) — особа, яка не розглядається як громадянин будь-якою державою в силу дії її закону. Особа, яка не може отримати паспортний документ у зв'язку з тим, що вона не розглядається як громадянин будь-якою державою в силу дії її закону, має право звернутися до Державної міграційної служби України (далі — ДМС) із заявою про визнання особою без громадянства, незважаючи на законність чи незаконність її перебування на території України.

Статистичні дані щодо кількості ОБГ в Україні відсутні. [За оцінкою Агентства ООН у справах біженців](#) (УВКБ ООН), станом на 2020 рік в Україні проживають близько 35000 осіб без громадянства та осіб з невизначеним громадянством. Більшість осіб під ризиком безгромадянства – це члени ромських меншин, діти, бездомні особи, люди похилого віку, які є власниками радянських паспортів (переважно у сільській місцевості), засуджені особи та інші категорії.

Особа, яка подала заяву про визнання особою без громадянства протягом строку розгляду заяви вважається такою, яка тимчасово перебуває на території України на законних підставах, що підтверджується довідкою про звернення за визнанням особою без громадянства. Правовий статус такої особи схожий на статус шукача притулку в Україні, визначений Законом України [«Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»](#), де заявник на час розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, отримує довідку про звернення за захистом (яка у свою чергу засвідчує законність

перебування особи на території України з моменту звернення особи до остаточного визначення статусу такої особи).

Особа, яку визнано ОБГ, на підставі відповідної заяви отримує посвідку на тимчасове проживання строком дії на один рік, який може бути продовжений. Особливим є те, що Закон України [«Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»](#) визначає ОБГ, які отримали посвідку на тимчасове проживання такими, які **тимчасово перебувають**¹ на території України на законних підставах, на період до отримання посвідки на постійне проживання чи набуття громадянства України. Таку зміну введено, незважаючи на положення Закону України [«Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»](#), яким визначено зокрема, що посвідка на тимчасове проживання є документом, що підтверджує законні підстави для **тимчасового проживання** в Україні. Враховуючи цю логічну неузгодженість складно спрогнозувати відношення різних органів влади та органів самоврядування до цієї посвідки на тимчасове проживання при реалізації людиною своїх прав.

Відповідно до Закону України [«Про імміграцію»](#) протягом двох років з дня визнання особою без громадянства така особа має право отримати дозвіл на імміграцію поза квотою імміграції. Дозвіл на імміграцію для такої особи є підставою для отримання посвідки на постійне проживання в Україні.

Отже, з моменту звернення про визнання ОБГ та після прийняття відповідного рішення особа-заявник спочатку опиниться в статусі особи, яка тимчасово перебуває на території України; після прийняття рішення про визнання ОБГ — проживатиме в Україні на підставі посвідки на тимчасове проживання (при цьому вважатиметься все одно особою, яка тимчасово перебуває на території України); після отримання дозволу на імміграцію — отримує посвідку на постійне проживання в Україні.

---

1 Відповідно до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»

9) **іноземці та особи без громадянства, які тимчасово перебувають на території України**, — іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України протягом дії візи або на період, установлений законодавством чи міжнародним договором України, або якщо строк їх перебування на території України продовжено в установленому порядку;

10) **іноземці та особи без громадянства, які тимчасово проживають в Україні**, — іноземці та особи без громадянства, які отримали посвідку на тимчасове проживання, якщо інше не встановлено законом

Як змінюється правовий статус особи з моменту звернення щодо визнання особою без громадянства

За умови безперервного проживання² на території України протягом останніх п'яти років та відповідності іншим вимогам Закону України [«Про громадянство України»](#) особу може бути прийнято до громадянства України. Оскільки закон встановлює вимогу щодо безперервного проживання на території України, до 5-річного строку має входити період починаючи з моменту отримання ОБГ посвідки на постійне проживання в Україні (тому що ОБГ, яка має посвідку на тимчасове проживання, вважається такою, яка тимчасово перебуває на території України). Однак через згадану вище розбіжність спрогнозувати остаточно чи входить в цей строк 2 роки перебування з посвідкою на тимчасове проживання складно. Окрім

² Відповідно до Закону України «Про громадянство України» безперервне проживання — проживання на території України - проживання в Україні особи, якщо її разовий виїзд за кордон у приватних справах не перевищував 90 днів, а в сумі за рік - 180 днів.

того, до парламенту внесено вже другий законопроект з пропозицією передбачити можливість натуралізації ОБГ через три роки безперервного проживання на території України з моменту визнання.

Розглянемо особливості кожного із цих статусів та можливість доступу до соціальних прав особи в кожному з них.

II. Доступ до медичних та соціальних послуг для особи, яка звернулась про визнання ОБГ

Екстрена медична допомога, інші види медичної допомоги

Відповідно до Закону України [«Про екстрену медичну допомогу»](#), на території України кожен її громадянин та будь-яка інша особа мають право на безоплатну, доступну, своєчасну та якісну екстрену медичну допомогу. Отже, незалежно від правового статусу і наявності законних підстав для перебування на території України, людині за необхідності екстрено надається медична допомога.

Однак, іноземці та особи без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, отримують екстрену допомогу [в порядку](#), встановленому Урядом України. За цим порядком іноземці та ОБГ, які тимчасово перебувають на території України зобов'язані компенсувати державі повну вартість медичних послуг і лікарських засобів, пов'язаних з наданням екстреної медичної допомоги.

Такий порядок ставить осіб, які бажають бути визнаними ОБГ, в однакові умови з іноземцями та ОБГ, які тимчасово перебувають на території України. Водночас, не врахована вразливість особи, яка не володіє документом, що посвідчує особу, та яку жодна з держав не визнає своїм громадянином. Частіше за все недокументована людина просто не здатна компенсувати послуги за надану екстрену допомогу через відсутність можливості офіційного працевлаштування. У звіті БФ [«Право на захист» «Доступ осіб без громадянства до медичної допомоги в умовах COVID-19 та оцінка економічно-соціального впливу карантину»](#) наводилось, що зі 161 працездатних респондентів більшість до початку карантину були працевлаштовані, проте тільки 2 людини працювали офіційно.

Таким чином, екстрена медична допомога має своєчасно та безумовно надаватися особам, які звернулись про визнання ОБГ. Водночас, заявники перебуватимуть у досить складному становищі після отримання екстреної допомоги, що пов'язано з відсутністю або браком коштів для компенсації вартості отриманих послуг.

Відповідно до частини першої статті 4 Закону України [«Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення»](#) держава гарантує повну оплату за рахунок коштів Державного бюджету України необхідних їм медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних з наданням:

1. екстреної медичної допомоги;
2. первинної медичної допомоги;
3. вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги;
4. третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги;
5. паліативної медичної допомоги;
6. медичної реабілітації;
7. медичної допомоги дітям до 16 років;
8. медичної допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами. Це стосується наступних категорій осіб:

Медичні послуги та лікарські засоби, пов'язані з наданням всіх видів медичної допомоги, окрім екстреної медичної допомоги, оплачуються іноземцями та особами без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, за рахунок власних коштів, коштів добровільного медичного страхування чи інших джерел, не заборонених законодавством.

Отже, заявники у новій процедурі визнання особою без громадянства в Україні, матимуть обмежений, майже відсутній доступ до медичних послуг. У подібній ситуації опинились шукачі притулку, які також є вразливою категорією осіб. Дорослі шукачі притулку не мають права на безкоштовну медицину, а з педіатром для дитини зазвичай неможливо підписати декларацію, через відсутність у батьків документів, що посвідчують їх особу або свідоцтва про народження дитини. Ці документи зазвичай відсутні у шукачів притулку. Більш детально про особливості

доступу шукачів притулку до соціальних послуг у звіті коаліції НУО [«Дотримання прав біженців, шукачів притулку та осіб без громадянства»](#).

Слід зазначити, що в більшості європейських країн, які мають процедуру визнання ОБГ, тільки екстрена допомога і гарантується людям, які звернулись про визнання ОБГ. Проте у Франції є цікавим інший досвід, де такі заявники під час процедури в певних регіонах країни мають доступ до базового пакету медичних послуг, який надається мігрантам, що проживають тимчасово в країні. В регіонах, де заявники не вважаються такими, що тимчасово проживають на території Франції, особи отримують медичну допомогу за 115 невідкладними схемами. Якщо вже так сталось, що жоден з цих пакетів особі не доступний, вона може претендувати на екстрену медичну допомогу³.

Надання медичних послуг та лікарських засобів за програмою медичних гарантій, пов'язаних з вторинною (спеціалізованою), третинною (високоспеціалізованою), паліативною медичною допомогою та медичною реабілітацією, здійснюється за направленням лікаря відповідно до Закону України [«Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення»](#). **Отже, доступ особи, яка звернулась про визнання ОБГ, до медичних послуг не полегшиться в порівнянні з нинішнім статусом особи, яка не має документа, що посвідчує особу. Принаймні, це впливає з чинного законодавства.**

Доступ до первинної медичної допомоги (ПМД) у випадку підозри на COVID-19

В умовах пандемії COVID-19, можливість отримати своєчасну медичну допомогу за відсутності документів, що посвідчують особу, майже відсутня. За результатами опитування серед ОБГ та осіб під ризиком безгромадянства, [проведеного БФ «Право на захист» у квітні-травні 2020 року](#), абсолютна більшість осіб (92 %) не підписали декларацію з сімейним лікарем. Більша частина дітей опитаних осіб так само не мали педіатра та доступу до медичних послуг. Відповідно до спеціальної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [«Вплив пандемії COVID-19 на ромську громаду в Україні»](#) недокументованість є бар'єром для ромів у отриманні будь-яких державних послуг, зокрема без ідентифікаційних документів вони виявляються обмеженими у доступі до медичних послуг.

Відсутність обраного сімейного лікаря не може бути підставою для відмови державного чи комунального закладу в наданні ПМД. По-перше, Закон України [«Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення»](#)

---

3 Statelessness Index, France (2019) https://index.statelessness.eu/sites/default/files/ENS_Statelessness_Index_Survey-France-2019.pdf

встановлює, що вільний вибір лікаря є правом (а не обов'язком) особи. По-друге, відповідно до Закону України [«Про основи законодавства України про охорону здоров'я»](#) кожен громадянин має право на безоплатне отримання медичної допомоги, в тому числі ПМД, у державних та комунальних закладах охорони здоров'я.

Згідно з Законом України [«Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»](#), носії збудників особливо небезпечних інфекційних хвороб підлягають обов'язковому медичному нагляду і карантину і Міністерство охорони здоров'я [віднесло до таких COVID-19](#).

У жовтні 2020 року внесено зміни до [Порядку реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2020 році та I кварталі 2021 року](#), затвердженого постановою Уряду України від 5 лютого 2020 р. № 65, відповідно до яких відбір зразків та лікування пацієнтів з гострою респіраторною хворобою COVID-19 або підозрою на неї під час самостійного звернення пацієнта до лікаря ПМД, здійснюється незалежно від наявності у пацієнта декларації.

Таким чином, є необхідні законодавчі важелі для забезпечення медичної допомоги особам без громадянства, які мають симптоми коронавірусної хвороби, в тому числі особам, які не мають сімейного лікаря та не є учасниками програми медичних гарантій. **Медична допомога для осіб з симптомами COVID-19 має бути і на практиці забезпечена для всіх, хто її потребує, незалежно від правового статусу та наявності підстав для перебування/проживання на території України.**

Доступ до безоплатної освіти під час процедури

Законом України [«Про освіту»](#) встановлено, що Держава гарантує усім громадянам України та іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах, а також кожній дитині незалежно від підстав її перебування в Україні право на безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти відповідно до стандартів освіти.

Відповідно до Законів України [«Про дошкільну освіту»](#), [«Про повну загальну середню освіту»](#), [«Про професійну \(професійно-технічну\) освіту»](#) особи (діти), які перебувають на території в Україні на законних підставах і здобувають дошкільну, середню та професійно-технічну освіту на рівні з громадянами України.

Водночас, відповідно до Закону України [«Про вищу освіту»](#) іноземці та ОБГ, які постійно проживають в Україні, біженців та особи, які потребують додаткового захисту, мають право на здобуття вищої освіти нарівні з громадянами України, у тому числі за рахунок коштів державного або місцевого бюджету. Інші іноземці та ОБГ можуть здобувати вищу освіту за кошти фізичних (юридичних) осіб у встановленому законодавством порядку.

Таким чином, законодавство надає можливість дітям та особам, які звернулись за визнанням ОБГ, отримувати дошкільну і шкільну безоплатно, і професійно-технічну освіту на таких самих умовах, що й громадяни України. Проте особи під час процедури визнання ОБГ не зможуть вступати до вишів та навчатися за рахунок державного або місцевого бюджетів.

Можливість працевлаштування

Законом України [«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визнання особою без громадянства»](#) внесено зміни і до Закону України [«Про зайнятість населення»](#). Вони полягають в тому, що особи, які подали заяву про визнання ОБГ, та особи, які оскаржують рішення про відмову у визнанні ОБГ, мають право на працевлаштування за умови отримання роботодавцем дозволу на працевлаштування такої особи від центру зайнятості.

Законодавство європейських країн у питанні працевлаштування заявників, які очікують на рішення щодо визнання ОБГ, дещо відрізняється від нашого. Більшість країн забороняє таким особам працювати, натомість їм надається соціальна або, навіть фінансова підтримка на час розгляду заяви. Наприклад, в Іспанії щодо шукачів притулку, біженців та ОБГ працює програма, яка передбачає надання безоплатних правових, психологічних та інших консультацій, людей тимчасово розміщують в соціальних житлових приміщеннях, центрах тощо, заявникам надається фінансова допомога та інша підтримка⁴. У Швейцарії всім, хто потребує, в тому числі заявникам про визнання ОБГ, гарантується мінімальна підтримка та кошти для забезпечення основних потреб особи; у Великобританії підтримка надається заявникам, яким до цього було відмовлено у визнанні біженцем або сім'ям з дітьми у складних життєвих обставинах⁵.

В Україні закон не передбачає жодної підтримки ОБГ на час перебування у процедурі, а тому можливість працювати офіційно на час розгляду заяви, який може тривати рік, а у випадку оскарження відмови у судовому порядку – роки, має важливе значення. Однак, частина третя статті 42-1 Закону України [«Про зайнятість населення»](#) зазначає, що роботодавець може отримати дозвіл, за умови виплати заробітної плати у розмірі не менш як:

1. п'ять мінімальних заробітних плат — іноземцям та особам без громадянства — найманим працівникам у громадських об'єднаннях, благодійних організаціях та

---

4 Програма на одну сходинку є менш доступною для ОБГ, ніж для шукачів притулку, однак заявникам про визнання ОБГ вона також доступна: Statelessness index, Spain (2019) https://index.statelessness.eu/sites/default/files/ENS_Statelessness_Index_Survey-Spain-2019.pdf

5 Statelessness index Switzerland (2019) https://index.statelessness.eu/sites/default/files/ENS_Statelessness_Index_Survey-Switzerland-2019.pdf Statelessness index UK (2019) https://index.statelessness.eu/sites/default/files/ENS_Statelessness_Index_Survey-UK-2019.pdf

закладах освіти, визначених у статтях [34](#), [36](#), [37](#), [39](#), [41](#), [43](#), [48](#) Закону України «Про освіту»; (на січень 2021 це $6000 * 5 = 30\ 000$ грн.)

- десять мінімальних заробітних плат — для всіх інших категорій найманих працівників (на січень 2021 року $6000 * 10 = 60\ 000$ грн.)

Людина без документів та нерідко без освіти через їх відсутність в Україні не може претендувати на таку високу заробітну платню і це особливо стосується осіб без громадянства. Працевлаштування серед шукачів притулку (вони теж мають право працювати за умови отримання роботодавцем дозволу від центру зайнятості), через цю норму та інші умови отримання роботодавцем дозволу, теж майже неможливо, демонструє практика та аналіз законодавства⁶. **Таким чином, законодавство щодо зайнятості осіб, які подали заяву про визнання ОБГ, потребує вдосконалення з метою надання фактичної можливості людям працювати на час розгляду заяви.**

---

6 DOI 10.33287/11214 УДК 331.556 «Застосування потенціалу шукачів притулку на ринку праці України: проблеми і перспективи», Світлана Бутенко, К. ю. н., доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Академії праці, соціальних відносин і туризму, юрист Благодійного фонду «Право на Захист»; «63% шукачів притулку в Україні мають проблеми з офіційним працевлаштуванням через відсутність необхідних документів — дослідження» — Український кризовий медіа-центр, <https://uacrisis.org/uk/68901-asylum-seekers-difficulties-with-employment>

III. Доступ до медичних та соціальних послуг для осіб, яких визнано ОБГ в Україні

Можливість обрати сімейного лікаря/педіатра та доступ до безоплатних медичних послуг

Людина після визнання особою без громадянства отримує посвідку на тимчасове проживання в Україні і вважається такою, яка тимчасово перебуває на законних підставах в Україні. Проте програма медичних гарантій не охоплює а ні тих, хто має підстави для тимчасового перебування на території України, а ні тих, хто має підстави для тимчасового проживання на території України.

Відповідно до [Порядку надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають або тимчасово перебувають на території України, які звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, та компенсації вартості медичних послуг і лікарських засобів, наданих іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України](#), затвердженого відповідною постановою Уряду від 19 березня 2014 р. № 121 Іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово проживають або перебувають на території України, медична допомога надається на платній основі, якщо інше не передбачено міжнародними договорами чи законами України.

Вартість медичної допомоги, наданої іноземцю або особі без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, визначається закладом охорони здоров'я, який її надав, у встановленому МОЗ порядку, крім окремих науково-дослідних установ Національної академії медичних наук, які є учасниками пілотного проекту щодо зміни механізму фінансового забезпечення надання медичної допомоги. Оплата вартості медичної допомоги, наданої іноземцям та особам без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, може здійснюватися у безготівковій або готівковій формі в національній валюті.

Таким чином, саме рішення про визнання особою без громадянства, незважаючи на всю його важливість, не відкриває людині доступ до безоплатної медичної допомоги. Тільки через 2 роки після визнання особою без громадянства на

підставі дозволу на імміграцію в Україні, людина зможе отримувати безоплатну медичну допомогу. Дозвіл на імміграцію є підставою для отримання посвідки на постійне проживання, і цей документ підтверджує наявність підстав для постійного проживання на території України. До моменту отримання посвідки на постійне проживання, а саме на час коли тільки розглядається заява про визнання ОБГ, і 2 роки після визнання людини ОБГ, чинне законодавство не надає можливості лікуватись та отримувати медичні послуги безоплатно.

Як зазначає Національна служба здоров'я України, пацієнт реалізує своє право на отримання медичної допомоги шляхом подання декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу⁷. Відповідно до [Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу](#), затвердженого відповідним Наказом Міністерства охорони здоров'я 19.03.2018 року № 503 при підписанні декларації з лікарем пацієнт має надати копію документа про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків (РНОКПП), а також один з таких документів, що посвідчують особу:

- паспорт громадянина України;
- тимчасове посвідчення громадянина України;
- свідоцтво про народження (для осіб, які не досягли 14-річного віку);
- посвідка на постійне проживання в Україні;
- посвідчення біженця;
- посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту.

Таким чином, законодавством чітко визначені підстави отримання безоплатної медичної допомоги, умови отримання медичної допомоги та документи, які мають надати пацієнти. І на жаль, тільки після отримання посвідки на постійне проживання ОБГ отримуватиме безоплатну медичну допомогу. І тільки з цього моменту людина не матиме компенсувати вартість наданих їй послуг з екстреної медичної допомоги.

Можливість працевлаштування після визнання ОБГ

Законом України «Про зайнятість населення» визначено, що особи, яких визнано особами без громадянства, можуть працевлаштовуватись без спеціального дозволу роботодавцю, який вимагається зокрема для працевлаштування шукачів захисту та буде необхідним для заявників про визнання особою без громадянства.

---

7 Лист НСЗУ № 3606/5.2.1-01-20 від 13.04.2020 року

Освіта осіб, визнаних ОБГ в Україні

Вище зазначалось, що національне законодавство дозволяє особам, які перебувають в Україні на законних підставах, безоплатно отримувати дошкільну, початкову, середню освіту і, навіть, на одних умовах з громадянами України отримувати професійно-технічну освіту. Однак, згідно Закону України [«Про вищу освіту»](#) на здобуття вищої освіти нарівні з громадянами України мають право іноземці та ОБГ, які постійно проживають в Україні, біженці та особи, які потребують додаткового захисту.

Відповідно до [Порядку замовлення, виготовлення, видачі, обліку документів про вищу освіту та додатків до дипломів європейського зразка, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України 06.03.2015 № 249](#), основою для створення замовлення на формування інформації, що відтворюється в документі про вищу освіту, є інформація, що міститься в ЄДЕБО, про особу (у тому числі серія (за наявності), номер, ким і коли виданий документ, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, **та/або документ, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус.**

І посвідка на тимчасове проживання, і посвідка на постійне проживання є документами, які посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус. Отже ОБГ, яка має посвідку на тимчасове проживання, зможе також отримувати вищу освіту і оформлювати диплом про вищу освіту. **Проте остання, на відміну від ОБГ, яка має посвідку на постійне проживання, не зможе на рівні з громадянами України претендувати на оплату навчання за рахунок державного або місцевого бюджету.**

Соціальний захист осіб, визнаних ОБГ в Україні

	<p>Допомоги, визначені Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»:</p> <p>Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами; Допомога по народженню дитини «пакунок малюка»; Допомога на дітей одиноким матерям; Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування; Допомога при усиновленні дитини; Допомога на хворих дітей.</p>
Громадяни України	
Іноземці та ОБГ, які постійно проживають в Україні	
Біженці	
Особи, які потребують додаткового захисту	
ОБГ, які тимчасово проживають в Україні	

Допомоги, визначені Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»		
Чинне законодавство	Правозастосування	Ризики
<p>Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» визначає, що право на державну допомогу мають громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, біженці та особи, які потребують додаткового захисту. Міністерство соціальної політики України вважає, що призначення та виплата цих допомог особам без громадянства можливе за умови постійного проживання на території України⁸.</p>	<p>Однак, практика призначення допомог свідчить про особливе тлумачення «постійного проживання» на території України. Так, частина управлінь соціального захисту населення (далі — УСЗН), які займаються призначенням допомог, вимагають наявності посвідки на постійне проживання. Про це свідчать відповіді УСЗН на запити на публічну інформацію щодо кількості іноземців та ОБГ, яким призначались допомоги у 2020 році. Частина запитаних УСЗН міст Києва, Харкова та деяких інших поселень, повідомила, що вказані допомоги іноземцям та ОБГ призначались як на підставі посвідки на постійне проживання, так і на підставі посвідки на тимчасове проживання. Більшість же УСЗН відповіли, що до них іноземці та ОБГ з посвідками на тимчасове проживання не звертались.</p>	<p>Положення Закону не досить чітко визначають можливість та особливості призначення допомог ОБГ, які мають посвідку на тимчасове проживання. Практика призначень різниться в межах регіону і навіть населеного пункту. Це призводитиме до різного правозастосування та відмов ОБГ у призначенні допомог через правовий статус і відсутність посвідки на постійне проживання.</p>

8 Лист Мінсоцполітики № 18450/0/2-20/56 від 30.12.2020 року

Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям		
Чинне законодавство	Правозастосування	Ризики
<p>Міністерство соціальної політики України не збирає дані щодо кількості іноземців та ОБГ, які отримали державні соціальні допомоги та інші пільги і компенсації на підставі посвідки на тимчасове проживання в Україні. Міністерство також вказує на те, що Законом України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» державна допомога передбачена для тих іноземців та ОБГ, які постійно проживають на території України. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 року № 250 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям» заявник має надати документ, що підтверджує право на постійне проживання в Україні.</p>	<p>Однак, незважаючи навіть на таку чітку вказівку, структурні підрозділи соціального захисту все одно призначають допомогу малозабезпеченим сім'ям особам на підставі посвідки на тимчасове проживання (зокрема про це повідомили деякі підрозділи міста Харків та одного з населених пунктів Донецької області). Це означає, що не всі підрозділи соціального захисту населення розглядають термін «постійно проживає» в значенні Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Більша ж частина УСЗН повідомила, що до них по пільги і допомоги звертались тільки іноземці та ОБГ, які мають посвідку на постійне проживання.</p>	<p>Закону та підзаконних актів не досить чітко визначають можливість та особливості призначення допомоги ОБГ, які мають посвідку на тимчасове проживання. Практика призначень допомоги різниться в межах регіону і навіть населеного пункту. Це призводитиме до відмов ОБГ у призначенні допомоги через правовий статус і відсутність посвідки на постійне проживання.</p>

Компенсація за надання соціальних послуг відповідно до Закону України «Про соціальні послуги»		
Чинне законодавство	Правозастосування	Ризики
<p>Дія Закону України «Про соціальні послуги» поширюється на громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах проживають або перебувають на території України. Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі» від 23 вересня 2020 р. № 859 визначено, що призначення і виплата компенсації здійснюються структурним підрозділом зокрема на підставі копії паспортного документа іноземця та копії посвідки на тимчасове проживання/ посвідка на постійне проживання.</p>	<p>Оскільки постанова відносно свіжа тільки деякі з УСЗН відповіли, що призначали компенсацію за догляд іноземцям або ОБГ.</p>	<p>Особа, яка тимчасово проживає на території України, може бути отримувачем компенсації за догляд, однак вказана постанова вимагає від заявника і надання паспортного документа. Водночас, особа, яку визнано ОБГ, як раз не може мати паспортного документа, оскільки жодна з держав не вважає її своїм громадянином і тому не документує її. Вимога надати паспортний документ, окрім посвідки на тимчасове/постійне проживання, може в майбутньому призводити до відмов у призначенні допомоги через неповний пакет документів.</p>

Субсидія для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг у встановленому порядку		
Чинне законодавство	Правозастосування	Ризики
<p>Постановою Кабінету Міністрів України «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» від 21 жовтня 1995 року № 848 зазначається, що субсидія може бути призначена іноземцям та ОБГ, які на законних підставах перебувають на території України.</p>	<p>УСЗН наразі призначається субсидія зокрема заявникам, які при зверненні надають посвідку на тимчасове проживання.</p>	<p>Закон і практика щодо призначення субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг не викликають сумнівів у тому, що особи, визнані ОБГ в Україні, зможуть її отримати у відповідному порядку.</p>

Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю, державна соціальна допомога на догляд		
Чинне законодавство	Правозастосування	Ризики
<p>Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» та Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд, затверджений відповідною постановою Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2005 року № 261 не містять чіткої вимоги щодо наявності у іноземця або ОБГ посвідки на постійне проживання. Так, останній документ встановлює, що державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державна соціальна допомога на догляд призначається і виплачується громадянам України, які постійно проживають на території України; іноземцям та особам без громадянства, які переселилися з інших держав на постійне проживання в Україну.</p>	<p>Практика призначення та виплати допомоги різниться серед структурних підрозділів соціального захисту: частина УСЗН повідомила, що до них по пільги і допомоги звертались тільки іноземці та ОБГ, які мають посвідку на постійне проживання, інша менша частина повідомила кількість отримувачів допомоги на підставі посвідки на тимчасове проживання.</p>	<p>Положення Закону та підзаконних актів не досить чітко визначають можливість та особливості призначення допомог ОБГ, які мають посвідку на тимчасове проживання. Практика призначень допомог різниться в межах регіону і навіть населеного пункту. Це призводитиме до відмов ОБГ у призначенні допомоги через правовий статус і відсутність посвідки на постійне проживання</p>

Одноразова винагорода жінкам, яким присвоєно почесне звання «Мати-героїня»		
Чинне законодавство	Правозастосування	Ризики
<p>Відповідно до Указу Президента України «Про почесні звання України» від 29 червня 2001 року N 476/2001 звання «Мати-героїня» присвоюється жінкам, які народили та виховали до восьмирічного віку п'ятьох і більше дітей, у тому числі дітей, усиновлених у встановленому законодавством порядку, враховуючи вагомий особистий внесок у виховання дітей у сім'ї, створення сприятливих умов для здобуття дітьми освіти, розвитку їх творчих здібностей, формування високих духовних і моральних якостей. Згідно Закону України «Про державні нагороди України» державними нагородами можуть бути нагороджені громадяни України, іноземці та особи без громадянства. При представленні до присвоєння почесного звання «Мати-героїня» в іноземця або ОБГ вимагається надати копію паспортного документа та документа, що підтверджує місце перебування чи проживання іноземця або особи без громадянства на території України на законних підставах. Постанова Кабінету Міністрів України «Про виплату одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня», та одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми» від 28 лютого 2011 р. № 268 не визначає особливих вимог до іноземців або ОБГ, які не проживають постійно на території України.</p>	<p>Тільки одне УСЗН повідомило про призначення виплати жінці на підставі посвідки на тимчасове проживання. Майже все запитані підрозділи соціального захисту відповіли, що до них іноземці та ОБГ з цього приводу не звертались.</p>	<p>Хоча жінка, яка тимчасово проживає на території України, може бути отримувачем винагороди, однак законодавство вимагає від заявника і надання паспортного документа. Водночас, особа, яку визнано ОБГ, як раз не може мати паспортного документа, оскільки жодна з держав не вважає її своїм громадянином і тому не документує її. Вимога надати паспортний документ, окрім посвідки на тимчасове/ постійне проживання, може в майбутньому призводити до відмов у призначенні допомоги через неповний пакет документів.</p>

Пільги та/або компенсації відповідно до Законів України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» та «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»		
Чинне законодавство	Правозастосування	Ризики
<p>Дія Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» розповсюджується в тому числі на осіб з інвалідністю з числа іноземців та ОБГ, які на законних підставах тимчасово перебувають в Україні і мають право на реабілітацію згідно із законами України чи міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.</p> <p>Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» взагалі не містить подібних розмежувань та визначає хто вважається особою з інвалідністю і що слід вважати соціальним захистом осіб з інвалідністю.</p>	<p>Про отримувачів даних пільг повідомили тільки структурні підрозділи міста Харків. Зазначається, що серед них є і особи, що звернулись з посвідкою на тимчасове проживання.</p>	<p>Міністерство соціальної політики України не дає жодних прогнозів щодо можливості отримання пільг/компенсацій особами, яких визнано ОБГ, а також повідомляє про відсутність статистичних даних щодо кількості іноземців та ОБГ, які їх отримують.</p> <p>Основне занепокоєння в цьому напрямку пов'язане з можливістю тільки-но визнаних ОБГ встановити інвалідність.</p>

IV. Рекомендації із вдосконалення законодавства

Підсумовуючи наведене, слід зауважити, по-перше, що багатьох медичних та соціальних послуг, а також послуг соціального захисту особа не зможе отримати тільки на підставі рішення про визнання особою без громадянства. Визнання особою без громадянства не гарантує доступ до всіх цих послуг на рівні з громадянами України. Визнання особою без громадянства в Україні є підставою для отримання посвідки на тимчасове проживання – документу, яким і обумовлені можливості реалізації тих чи інших прав.

ОБГ з посвідкою на тимчасове проживання не зможе отримати доступ до безоплатних медичних послуг; неможливе отримання вищої освіти за рахунок державного або місцевого бюджету; проблематичним або навіть неможливим може бути отримати соціальні допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, отримання інших пільг також обумовлене різним правозастосуванням або недосконалим законодавством. Повний доступ до зазначених послуг ОБГ отримає тільки разом з дозволом на імміграцію, відколи особа матиме підстави для постійного проживання на території України.

Водночас люди, які нарешті зможуть скористатись процедурою визнання особою без громадянства, частіше за все перебувають у дуже скрутному становищі, що зокрема пов'язане з неможливістю офіційно працювати. А тому забезпечення безоплатних медичних послуг та належного соціального захисту даної категорії людей має важливе значення.

По-друге, безумовно позитивним є сама можливість на працевлаштування для особи на час розгляду заяви про визнання особою без громадянства за умови отримання роботодавцем дозволу на працевлаштування такої особи. Проте, такий дозвіл майже неможливо отримати, що зокрема демонструється досвідом шукачів притулку, працевлаштування яких вимагає такого дозволу.

Пропонуємо невеликий пакет пропозицій для вирішення виявлених ризиків та існуючих недоліків в законодавчих актах:

Чинна редакція	Зміни, що пропонуються
Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення»	
<p>Стаття 4. Програма медичних гарантій</p> <p>1. У межах програми медичних гарантій держава гарантує громадянам, іноземцям, особам без громадянства, які постійно проживають на території України, та особам, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, повну оплату за рахунок коштів Державного бюджету України необхідних їм медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних з наданням:....</p>	<p>Стаття 4. Програма медичних гарантій</p> <p>1. У межах програми медичних гарантій держава гарантує громадянам, іноземцям, особам без громадянства, які постійно проживають на території України, та особам, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, особам, які звернулись про визнання особою без громадянства, особам, визнаних особами без громадянства повну оплату за рахунок коштів Державного бюджету України необхідних їм медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних з наданням:....</p>

Закон України «Про вищу освіту»	
<p>Стаття 4. Право на вищу освіту</p> <p>...</p> <p>2. Іноземці та особи без громадянства, у тому числі закордонні українці, які постійно проживають в Україні, особи, яких визнано біженцями, та особи, які потребують додаткового захисту, мають право на здобуття вищої освіти нарівні з громадянами України, у тому числі за рахунок коштів державного або місцевого бюджету.</p>	<p>Стаття 4. Право на вищу освіту</p> <p>...</p> <p>2. Іноземці та особи без громадянства, у тому числі закордонні українці, які постійно проживають в Україні, особи, яких визнано біженцями, та особи, які потребують додаткового захисту, особи, які звернулись за визнанням особою без громадянства та яких визнано особами без громадянства, мають право на здобуття вищої освіти нарівні з громадянами України, у тому числі за рахунок коштів державного або місцевого бюджету.</p> <p>...</p>

Закон України «Про зайнятість населення»	
<p>Стаття 42⁻¹. Підстави для отримання дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства</p> <p>...</p> <p>3. Роботодавець може отримати дозвіл, за умови виплати заробітної плати у розмірі не менш як:</p> <p>1) п'ять мінімальних заробітних плат — іноземцям та особам без громадянства — найманим працівникам у громадських об'єднаннях, благодійних організаціях та закладах освіти, визначених у статтях 34, 36, 37, 39, 41, 43, 48 Закону України «Про освіту»;</p> <p>2) десять мінімальних заробітних плат — для всіх інших категорій найманих працівників.</p> <p>4. Вимоги до мінімальної заробітної плати не застосовуються у разі отримання дозволу на застосування праці осіб, зазначених у частині другій цієї статті.</p>	<p>Стаття 42⁻¹. Підстави для отримання дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства</p> <p>...</p> <p>3. Роботодавець може отримати дозвіл, за умови виплати заробітної плати у розмірі не менш як:</p> <p>1) п'ять мінімальних заробітних плат — іноземцям та особам без громадянства — найманим працівникам у громадських об'єднаннях, благодійних організаціях та закладах освіти, визначених у статтях 34, 36, 37, 39, 41, 43, 48 Закону України «Про освіту»;</p> <p>2) десять мінімальних заробітних плат — для всіх інших категорій найманих працівників.</p> <p>4. Вимоги до мінімальної заробітної плати не застосовуються у разі отримання дозволу на застосування праці осіб, зазначених у частині другій цієї статті, пункту 4 частини першої цієї статті.</p>

Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»	
<p>Стаття 3. Право на державну соціальну допомогу</p> <p>Право на державну соціальну допомогу мають малозабезпечені сім'ї, які постійно проживають на території України.</p>	<p>Стаття 3. Право на державну соціальну допомогу</p> <p>Право на державну соціальну допомогу мають малозабезпечені сім'ї, які постійно проживають на території України, в тому числі особи, яких в установленому порядку визнано особами без громадянства.</p>

Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»	
<p>Стаття 1. Право сімей з дітьми на державну допомогу</p> <p>Громадяни України, в сім'ях яких виховуються та проживають неповнолітні діти, мають право на державну допомогу у випадках та на умовах, передбачених цим Законом та іншими законами України.</p> <p>Іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, а також особи, яких визнано в Україні біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, мають право на державну допомогу нарівні з громадянами України на умовах, передбачених цим Законом, іншими законами або міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.</p> <p>...</p>	<p>Стаття 1. Право сімей з дітьми на державну допомогу</p> <p>Громадяни України, в сім'ях яких виховуються та проживають неповнолітні діти, мають право на державну допомогу у випадках та на умовах, передбачених цим Законом та іншими законами України.</p> <p>Іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, а також особи, яких визнано в Україні біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, особи, яких визнано особами без громадянства, мають право на державну допомогу нарівні з громадянами України на умовах, передбачених цим Законом, іншими законами або міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.</p> <p>...</p>

Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 року № 250 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям»	
<p>5. Для призначення державної соціальної допомоги уповноважений представник малозабезпеченої сім'ї, особа якого посвідчується паспортом громадянина України або іншим документом, що підтверджує право на постійне проживання в Україні (для іноземця та особи без громадянства), подає такі документи:</p> <p>...</p>	<p>5. Для призначення державної соціальної допомоги уповноважений представник малозабезпеченої сім'ї, особа якого посвідчується паспортом громадянина України або іншим документом, що підтверджує право на постійне проживання в Україні (для іноземця та особи без громадянства, для осіб, яких визнано особою без громадянства – посвідку на тимчасове проживання або посвідку на постійне проживання), подає такі документи:</p> <p>...</p>

Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі» від 23 вересня 2020 р. № 859

7. Призначення і виплата компенсації здійснюються структурним підрозділом із місяця подання фізичною особою, яка надає соціальні послуги, таких документів:

1) у паперовій формі:

- заява про надання компенсації;
- заява про перерахування коштів із зазначенням рахунка в установі банку;

копія паспорта громадянина України або іншого документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України. Для іноземців та осіб без громадянства — копія посвідчення біженця, копія посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, або копія паспортного документа іноземця та копія посвідки на тимчасове проживання/посвідка на постійне проживання (подається фізичною особою, яка надає соціальні послуги, та особою, якій надаються соціальні послуги на непрофесійній основі);

7. Призначення і виплата компенсації здійснюються структурним підрозділом із місяця подання фізичною особою, яка надає соціальні послуги, таких документів:

1) у паперовій формі:

- заява про надання компенсації;
- заява про перерахування коштів із зазначенням рахунка в установі банку;

копія паспорта громадянина України або іншого документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України. Для іноземців та осіб без громадянства — копія посвідчення біженця, копія посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, або копія паспортного документа іноземця **(копія рішення про визнання особою без громадянства)** та копія посвідки на тимчасове проживання/посвідка на постійне проживання (подається фізичною особою, яка надає соціальні послуги, та особою, якій надаються соціальні послуги на непрофесійній основі);

<u>Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд</u>, затверджений відповідною постановою Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2005 року № 261	
<p>2. Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державна соціальна допомога на догляд призначається і виплачується:</p> <ul style="list-style-type: none"> • громадянам України, які постійно проживають на території України; • іноземцям та особам без громадянства, які переселилися з інших держав на постійне проживання в Україну, та особам, що набули статусу біженця. 	<p>2. Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державна соціальна допомога на догляд призначається і виплачується:</p> <ul style="list-style-type: none"> • громадянам України, які постійно проживають на території України; • іноземцям та особам без громадянства, які переселилися з інших держав на постійне проживання в Україну, та особам, що набули статусу біженця, особам, яких визнано особою без громадянства.

Указу Президента України <u>«Про почесні звання України»</u> від 29 червня 2001 року N 476/2001	
<p>17. До подання і нагородного листа особи, яку представляють до присвоєння почесного звання, додаються:</p> <p>...</p> <p>при представленні до присвоєння почесного звання «Мати-героїня» — копія паспорта громадянина України, копія паспортного документа іноземця та документа, що підтверджує місце перебування чи проживання іноземця або особи без громадянства на території України на законних підставах; ...</p>	<p>17. До подання і нагородного листа особи, яку представляють до присвоєння почесного звання, додаються:</p> <p>...</p> <p>при представленні до присвоєння почесного звання «Мати-героїня» — копія паспорта громадянина України, копія паспортного документа іноземця та документа, що підтверджує місце перебування чи проживання іноземця або особи без громадянства на території України на законних підставах (для осіб, яких визнано особою без громадянства — тільки посвідку на тимчасове проживання); ...</p>

